

УДК 811.161.2(07)378

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Богославець Любов, Житеньова Людмила

Київський національний університет технологій та дизайну

Анотація. У статті розглянуті основні аспекти викладання курсу «Ділова українська мова» у технічному університеті, з'ясовані професійні аспекти та результати навчання студентів різних галузей знань та напрямів підготовки. Проаналізовано сучасний стан викладання професійної термінології, редагування, коригування, перекладу наукових текстів та основ ділового мовлення. Запропоновано послідовне використання у процесі вивчення курсу «Ділова українська мова» активних методів навчання і зокрема елементів моделювання та розв'язання лінгвістичних задач.

Ключові слова: аспекти викладання, результати навчання, професійна термінологія, основи ділового мовлення, активні методи навчання, моделювання, лінгвістичні задачі.

Постановка проблеми Вдосконалення системи сучасної вищої професійної освіти вимагає підвищеної уваги до дисциплін гуманітарного циклу, що передбачає, в свою чергу, введення у навчальні плани таких предметів, як: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова українська мова», «Психологія спілкування», «Риторика», «Конфліктологія», «Українська та зарубіжна культура» та ін. Як відомо, мова – універсальний засіб не тільки спілкування, а й плідної співпраці фахівців будь-якої галузі. Уміння спілкуватися державною мовою є безперечним засобом успіху в майбутній професійній діяльності. Тому однією зі складових професійної підготовки студентів різних галузей знань є забезпечення належного рівня опанування професійної комунікації на заняттях з курсу «Ділова українська мова», бо професійна культура фахівця ґрунтується на вмінні спілкуватися з колегами, підлеглими, державними службовцями, відпрацьовувати службові, нормативні документи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема викладання рідної мови постійно знаходиться в центрі уваги українських лінгводидактів (О. Біляєв, М. Вашуленко, Л. Скуратівський, Г. Шелехова); дослідження проблем методики викладання У ВНЗ хоча і проводяться, але значно менше. Останнім часом активізувалася робота з розробки нових програм для вищої школи (Г. Донченко, С. Караман, В. Мельничайко); аспекти викладання ділової української мови для студентів педуніверситетів (Л. Мацько, О. Кабиш, Н. Тоцька, С. Шевчук), але в технічних університетах цю проблему розкрито недостатньо [5].

Мета статті. У статті ми розглянемо основні аспекти викладання курсу «Ділова українська мова» в технічному університеті, зокрема професійні особливості та результати навчання студентів різних галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, головним завданням у викладанні української ділової мови вважають виховання особистості з високою мовною культурою, професійно освіченого майбутнього фахівця. Тому найбільш актуальними, на нашу думку, є такі основні аспекти викладання ділової української мови у вищих технічних навчальних закладах:

- підвищення рівня усного і письмового мовлення майбутніх спеціалістів;
- оволодіння особливостями технічної української термінології;
- формування навичок роботи зі спеціальною технічною (фаховою) літературою;
- ознайомлення з типовими та нетиповими ситуаціями професійного спілкування;
- формування навиків оформлення та написання професійної документації працівників.

У результаті навчання студенти різних галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, повинні володіти такими знаннями та вміннями, як: формування комунікативної компетентності студентів; набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвиткові креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентноздатності сучасного фахівця; набуття вмінь і навичок складання, написання та оформлення документації: довідково-інформаційної, господарсько-договірної, обліково-фінансової, організаційних та розпорядчих документів, опанування офіційно-ділового стилю української мови; вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу, полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, послуговування різними типами словників; засвоєння етикету ділового спілкування, культури управління, мови невербального спілкування; вправного застосування професійної лексики.

Вивчення особливостей технічної термінології – важливий фактор професійного спілкування, який здійснює міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами. Практичний досвід роботи викладачів кафедри свідчить, що студентам необхідні знання термінів з механіки, економіки, педагогіки, фармації. Тому на заняттях з української ділової мови студенти отримують навички роботи зі словниками, фаховою

літературою, набувають вміння правильного перекладу, складають самостійно словники основних термінів з названих дисциплін. Все це сприяє тренуванню професійної пам'яті, розвиває навички усного і писемного мовлення, покращує культуру мовлення.

Збагачуються знання студентів з мови внаслідок вивчення слова та усвідомлення існуючих зв'язків між лексикою й іншими розділами мовознавчої науки (фонетикою, словотвором, морфологією, синтаксисом, стилістикою). Практична цінність вивчення лексики насамперед в тому, що слухачі свідомо підходять до розуміння значення і сфери вживання слова, до потреби збагачення словникового запасу і звільнення своєї мови від слів, які стоять за межами літературної норми (діалектизмів, жаргонізмів тощо). На основі теоретичних знань вони оволодівають навичками добору в кожному конкретному випадку вживання найбільш точних і виразних лексем. Основним напрямом роботи над лексикою в процесі вивчення української мови є збагачення словникового запасу слухачів [3]. Воно має здійснюватися як на кожному занятті з мови, так і під час самостійної роботи. Звичайно, нерідко доводиться з'ясувати значення лексичних одиниць, користуючись різними способами залежно від специфіки слів (конкретне чи абстрактне, з прямим чи переносним значенням, нейтральне чи емоційно забарвлене й ін.). Якщо слово має ввійти в активний словниковий запас слухачів, то треба не тільки витлумачити його значення, а й з'ясувати сферу стилістичного використання та особливості лексичної сполучуваності [1].

Незамінним довідником при з'ясуванні значення слова мають стати тлумачні та енциклопедичні словники. Знайомство із словниками передбачено програмою. Використання таких словників виробить у студентів прагнення до точного з'ясування значення слова, а не описово-приблизного. Щоб полегшити роботу із словником і заохотити їх до систематичного користування ним, викладач повинен пояснити принципи побудови словника, розповісти про його практичну цінність.

Певна річ, нові слова, значення яких з'ясовані, не відразу стають надбанням лексичного запасу слухачів. Тому для кращого засвоєння слід провести різні тренувальні вправи: знайти тлумачення за словником, підібрати до слів їх тлумачення, що подані як матеріал для довідок, і навпаки; розкрити значення багатозначних слів; підібрати синоніми, антоніми, омоніми і пояснити значеннєві відмінності між ними та ін. Навички вживання слова забезпечать вправи, які передбачають введення слів у словосполучення, речення, тексти (перекази, твори тощо) та виправлення неправильного слововживання. Складання тлумачного словника спеціальних термінів за напрямом підготовки студента і обговорення результатів тлумачення термінів на практичних заняттях.

У широкій сфері професійної діяльності інженерів, фармацевтів, дизайнерів важлива роль відводиться писемному мовленню. Професійна документація вимагає культури писаного тексту, знань норм писемного мовлення, вміння грамотно писати та оформляти документи широкого та вузького профілю. Наприклад, практичне заняття «Мовні особливості резюме як документа» з курсу «Ділова українська мова» майбутнім інженерам-механікам проводиться із використанням зазначених активних форм і методів навчання. Перевірка теоретичних знань попередньої теми проводиться у формі комунікативного тренінгу «Запитання і відповідь». Завдання такого типу вчать студентів діалогізувати монологічне мовлення, формулювати запитання і давати відповіді на них, активізують увагу, залучають до пошуку істини.

Як відзначають дослідники, «...комунікативний метод найкраще забезпечує спілкування викладача і студента під час навчання, то саме це й стає основним методом при засвоєнні навчального матеріалу, в його повторенні, коректуванні та інших видах професійної діяльності типу: усного переказу прослуханого чи прочитаного тексту; бесіди за тематикою заняття; перевірки письмових вправ тощо» [2]. Після виявлення засвоєного рівня теоретичних знань з попередньої теми викладач переходить до ознайомлення студентів з новою темою заняття – «Мовні особливості резюме як документа» за допомогою таблиць. При викладі нового матеріалу викладач називає реквізити резюме, пояснює його мовні особливості, поєднуючи їх схематично за призначенням лексем у лексико-семантичну та лексико-тематичну групи. А надалі пропонується виконати завдання з підручника [1].

Завдання 12. Напишіть резюме на заміщення вакантної посади вашого фаху.

На практичних заняттях курсу «Ділова українська мова» для закріплення та перевірки знань студентів різних напрямів підготовки використовують активні методи навчання. У сучасних умовах навчання до активних методів формування професійного мовлення належить і метод моделювання.

Метод лінгвістичного моделювання полягає у правильному відтворенні лексичних, фразеологічних, граматичних, стилістичних форм професійного мовлення будь-якого фаху, які є прикладом для наслідування у процесі як усного, так і писемного мовлення. Лінгвістичні моделі відтворюють реальні мовні ситуації, явища. Умовно їх можна поділити на:

- словесні, які відтворюють складні випадки слововживання;
- ситуативні, які мають на меті вибір найбільш доречного словосполучення відповідно до ситуації спілкування;
- граматико-стилістичні, які характерні для писемного мовлення (переважно офіційно-ділового тексту);
- словотвірні, які відтворюють спосіб побудови слів за допомогою афіксів [4].

Ефективність такого методу навчання полягає у швидкому оволодінні правильним і досконалим професійним мовленням, адже в лінгвістичних моделях закладена не лише структура, а й лексичний

матеріал, який її наповнює і допомагає у виборі словоформи, словосполучуваності для кожної конкретної мовленнєвої ситуації. Тому їх можна використовувати з метою уникнення мовленнєвих помилок. Розвиток технічної творчості інженера-механіка неможливий без введення до практичних занять курсу «Ділова українська мова» елементів моделювання та лінгвістичних задач.

Якщо повномасштабне конструювання певного наближеного до майбутньої професійної діяльності комунікативного завдання (наприклад розв'язати ділове питання по телефону, домовитись про зустріч, провести презентацію або фрагмент переговорів тощо) у навчальній аудиторії має характер умовності, то відтворення соціальних стосунків між людьми під час виконання цієї діяльності повинно якнайповніше відповідати реаліям ділового життя.

На сучасному етапі актуальним залишається створення на заняттях з ділової української мови таких умов та постановка таких комунікативних завдань, які стимулювали б студентів до усвідомленого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь і навичок, що є можливим лише при моделюванні проблемних ситуацій у навчанні. Викладачеві потрібно поставити студента перед необхідністю виконати таке практичне або теоретичне завдання, в якому призначені для засвоєння знання займатимуть місце невідомого. Лише за таких обставин студент розвиватиме своє мислення, тренуватиме пам'ять, мобілізує свій творчий і фаховий потенціал, що актуально у контексті професійної орієнтації майбутніх спеціалістів певної галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, послідовне використання у процесі викладання курсу «Ділова українська мова» активних методів навчання і зокрема елементів моделювання та розв'язання лінгвістичних задач пов'язане з усвідомленням майбутніми інженерами-механіками, педагогами, економістами, фармацевтами власного рівня творчої діяльності, здатністю до самооцінки, визначенням намірів професійного самовдосконалення, самовираження та сприяє розвитку у них активної творчості.

Отже, професійна спрямованість української ділової мови в комплексі з іншими гуманітарними дисциплінами формує і виховує високі професійні, ділові, гуманні, моральні якості майбутніх фахівців легкої промисловості.

З метою підготовки студентів різних галузей знань у КНУТД впроваджено Модульне середовище освітнього процесу, яке дозволяє:

- здійснювати викладачем перевірку рівня знань як окремого студента, так і всієї навчальної групи з аналізом успішності;
- проводити самоконтроль студентом свого рівня знань під час самостійної підготовки або «роботи над помилками»;
- реалізувати зв'язок з викладачем, посібником та іншими навчальними дисциплінами.

Як показав досвід, така система удосконалення методики викладання дозволяє підвищити ефективність проведення різних видів навчальних занять, якісно та із більш високою інтенсивністю підготувати студентів до професійної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ділова українська мова: [метод. вказівки до практ. занять та сам. роб. студ. денної форми навч. усіх напрямів підготовки] / упор. Л.П. Богославець – К.: КНУТД, 2016. – 81 с.
2. Довідник з культури мови / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бибик, Н.М. Сологуб та ін.; за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
3. Богославець Л.П. Інноваційні технології при вивченні дисциплін гуманітарного циклу/ Л.П. Богославець, Л.В. Житенцова // Перспективні напрямки української науки: [Зб. статей сучасн. XX Всеукр. наук.-практ. конф. «Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя», 20-28 квітня 2013 р.] – Запоріжжя, 2013. – Т. 1. Науки гуманітарного циклу. – С. 64-66.
4. Богославець Л.П. Електронний підручник в інформаційно-освітньому середовищі / Л.П. Богославець // Нові технології навчання. – К., 2013. – Вип. 77. – С. 42-44. (– Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України).
5. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: [підруч.] / С.В. Шевчук – К.:Арій, 2011. – 286 с.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ДЕЛОВОГО УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

Богославец Любовь, Житенева Людмила

В статье рассмотрены основные аспекты преподавания курса «Деловой украинский язык» в техническом университете, выяснены профессиональные аспекты и результаты обучения студентов различных отраслей знаний и направлений подготовки. Проанализировано современное состояние преподавания профессиональной терминологии, редактирование, корректировка, перевода научных текстов и основ деловой речи. Предложено последовательное использование в процессе изучения курса «Деловой украинский язык» активных методов обучения и в частности элементов моделирования и решения лингвистических задач.

Ключевые слова: аспекты преподавания, результаты обучения, профессиональная терминология, основы деловой речи, активные методы обучения, моделирования, лингвистические задачи.

KEY ASPECTS OF TEACHING BUSINESS UKRAINIAN LANGUAGE FOR STUDENTS OF TECHNICAL AREAS

Bogoslavets Lyubov Zhyteneva Lyudmila

The article discusses the main aspects of teaching the course «Business Ukrainian language» at the Technical University, clarified and professional aspects of teaching students of different disciplines and areas of training. The current state of teaching professional terminology, editing, correction, translation of scientific texts and the foundations of business communication. A consistent use in the process of studying the course «Business Ukrainian language» active learning methods and in particular the elements of modeling and solving linguistic problems. The experience improving teaching methods that can increase the effectiveness of different types of classes, efficiently and with higher intensity prepare students for professional careers.

Key words: aspects of teaching, learning outcomes, professional terminology, the basics of business communication, active learning methods, modeling, linguistic problems.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Богославець Любов Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та методики професійного навчання Київського національного університету технологій та дизайну.

Коло наукових інтересів: теорія та методика викладання педагогіки, ділової української мови.

Житеньова Людмила Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент, завідувач кафедри педагогіки та методики професійного навчання Київського національного університету технологій та дизайну.

Коло наукових інтересів: теорія та методика викладання педагогіки, ділової української мови.

УДК 37.08:009

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ З ПРЕДМЕТУ ОБРОБКА КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ

Гринь Денис

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Анотація. Стаття присвячена впровадженню дистанційного навчання в вищій школі при підготовці майбутніх вчителів технологій. В статті зроблено аналіз літератури авторів, щодо цієї теми. Проаналізовані підходи та принципи дистанційного навчання не тільки в Україні а й за її межами. Виокремлені аспекти розвитку та напрямки подальшого впровадження цього напрямку освіти, який знаходить все більше розвитку в Україні. Запропоновані варіанти активізації самостійної роботи майбутнього вчителя технологій через активізацію пошуково-творчого підходу до навчання на прикладі технічного предмету обробка конструкційних матеріалів. Зроблені висновки згідно обробленого матеріалу та запропонованих варіанти подальшого розвитку таких ідей.

Ключові слова: інформаційні технології, дистанційне навчання, вчителі технологій, самореалізація, пошуково-творчий підхід, технології, обробка конструкційних матеріалів.

Постановка проблеми. Останніми роками розвиток інформаційних технологій зробив актуальною проблему модернізації системи освіти. Суть такої модернізації найбільше відбилася в концепції дистанційної освіти, яка, завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет, охоплює широкі верстви суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

Використання дистанційних форм і методів навчання сприяє індивідуалізації процесу професійного становлення майбутніх фахівців, спонукає їх до самостійної роботи, формує інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння інноваційними засобами здобуття та застосування інформації. Можливості дистанційного навчання цілком відповідають соціальному замовленню з підготовки майбутніх фахівців. Нормативно-правове обґрунтування цього питання знайшло відображення у державних документах – Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), «Учитель», «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» [1; 2; 3; 4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дистанційна освіта є новою формою організації освітнього простору, де долаються обмеження, пов'язані з місцем і часом отримання освіти, уподобанням до єдиних національних освітніх традицій та державних освітніх стандартів, за рахунок використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Однак, не зважаючи на те, що у світі створюються та використовуються різні системи для організації дистанційного навчання (Blackboard Learning System, WebCt, Moodle, Lotus Learning Space та ін.), які використовують переваги інформаційних технологій, актуально залишається проблема підвищення якості та ефективності дистанційної освіти.